

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΚΑΡΟΥΣΗΣ
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΕΜΦΥΤΕΥΜΑΤΙΤΙΔΑ

από τη Διάγνωση στην Αντιμετώπιση

Συνεργασία
Δρ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ Ε. ΝΤΟΚΟΥ
ΠΕΡΙΟΔΟΝΤΟΛΟΓΟΣ

Αθήνα 2020

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

Copyright 2020 «ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΟ ΒΗΜΑ Μ.Ε.Π.Ε.»

Σκουφά 64, 106 80, Αθήνα

Τηλ.: 210 38 14 939, e-mail: odvima@otenet.gr

www.odvima.gr

Συγγραφέας: Ιωάννης Κ. Καρούσης, Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ

Εκτύπωση: MediaPress, Β. Σ. Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.

26ο χλμ. Λ. Λαυρίου, Κορωπί, τηλ.: 210 66 20 476

Τα δικαιώματα Ελληνικής έκδοσης του παρόντος βιβλίου ανήκουν
στις εκδόσεις «ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΟ ΒΗΜΑ Μ.Ε.Π.Ε.»

και στον συγγραφέα Ιωάννη Κ. Καρούση

Μερική ή ολική ανατύπωση του βιβλίου απαγορεύεται
χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

ISBN: 978-618-5181-07-9

*Αφιερώνεται
στους Δασκάλους μου, Καθηγητές
Ζ.Σ. Μαντζαβίνο, Ν.Ρ. Lang και Ι.Α. Βρότσο,
με σεβασμό και ευγνωμοσύνη*

«... ολίγα αντί πολλών...»

Ιωάννης Κ. Καρούσης

Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1969. Τις εγκύκλιες σπουδές του ολοκλήρωσε στο 1ο Λύκειο Χαλανδρίου. Σπούδασε Οδοντιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1994). Τις στρατιωτικές του υποχρεώσεις εξεπλήρωσε ως Σμηνίας Οδοντίατρος 1994-1996. Ειδικεύθηκε στην Περιοδοντολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 1996-1999. Στη συνέχεια μετεκπαιδεύθηκε στο Πανεπιστήμιο της Βέρνης 2000-2002 όπου εξειδικεύθηκε στην Περιοδοντολογία και στην Εμφυτευματολογία και εκπόνησε τη Διδακτορική του Διατριβή (Dr med Dent). Στο ίδιο Πανεπιστήμιο επελέγη ως Clinical Assistant Professor (2002). Επιστημονικός Συνεργάτης Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

2002-2004. Λέκτορας Περιοδοντολογίας το 2004. Επίκουρος Καθηγητής το 2009. Αναπληρωτής Καθηγητής το 2017. Έλαβε υποτροφίες και διακρίσεις για την αρίστευση κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών και των μεταπτυχιακών σπουδών του και για το ερευνητικό του έργο. Υπεύθυνος για την κλινική άσκηση των ειδικευμένων στην Περιοδοντολογία και Συντονιστής της Μονάδας Οστεοενσωματούμενων Εμφυτευμάτων 2009-2016. Fellow του International Team for Implantology (ITI) 2002. Fellow του International College of Dentists 2012. Μετεκπαιδεύθηκε στις κλινικές εφαρμογές των Laser στην Οδοντιατρική-Mastership Course του Πανεπιστημίου Aachen 2013. Εταίρος στην Εταιρεία Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης 2005, μέλος του Δ.Σ. από το 2009 μέχρι το 2015, Αντιπρόεδρος από το 2017 μέχρι το 2019 και Πρόεδρος το 2019. Αναπληρωτής Επιστημονικός Εκδότης του περιοδικού Οδοντοστοματολογική Πρόοδος 2005-2019. Τα δημοσιεύματά του, περισσότερα από 100, αφορούν στην Κλινική Περιοδοντολογία και στην Εμφυτευματολογία. Μεταξύ αυτών, το δίτομο σύγγραμμα «Περιοδοντολογία-Εμφυτευματολογία» (συν συγγραφή Ι.Α. Βρότσος), το βιβλίο «Περιοδοντολογία σε 100 βήματα» (συν συγγραφή Α. Τσάμη, Ι.Α. Βρότσος), το Χρονικό της Εταιρείας Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης και του περιοδικού Οδοντοστοματολογική Πρόοδος 1946-2016 (συν συγγραφή Ι.Α. Βρότσος) κ.α.

Παναγιώτα Ε. Ντόκου

Γεννήθηκε στο Μαρούσι. Τις εγκύκλιες σπουδές της ολοκλήρωσε στο 4ο Λύκειο Νέας Ιωνίας. Σπούδασε Οδοντιατρική στο Πανεπιστήμιο Julius-Maximilians Universität Würzburg Γερμανία (2005). Στο ίδιο Πανεπιστήμιο εκπόνησε τη Διδακτορική της Διατριβή (Dr med Dent). Ειδικεύθηκε στην Περιοδοντολογία στην Οδοντιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών 2009-2012. Η διπλωματική της εργασία με τίτλο «Συγκριτική μελέτη και αξιολόγηση των χειρουργικών τεχνικών στην Περιοδοντολογία» βραβεύθηκε με το 2ο Βραβείο Επιστημονικής Εργασίας Νέων Επιστημόνων στο 36ο Πανελλήνιο Οδοντιατρικό Συνέδριο (2016). Επιστημονική Συνεργάτης Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

από το 2012. Είναι μέλος σε επιστημονικές εταιρείες της Ελλάδας και του εξωτερικού. Έχει συμμετάσχει σε διεθνή και ελληνικά επιστημονικά συνέδρια με εισηγήσεις και ανακοινώσεις. Τα δημοσιεύματά της αφορούν στην Ιστορία της Περιοδοντολογίας, την Κλινική Περιοδοντολογία και την Εμφυτευματολογία.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το φαινόμενο της οστεοενσωμάτωσης περιγράφηκε από τον Per-Ingvar Brånemark στα τέλη της δεκαετίας του 50, ενώ παράλληλα και ταυτόχρονα, ο Antré Schroeder, περιέγραφε το ίδιο φαινόμενο ως «λειτουργική αγκύλωση». Σε κάθε περίπτωση, με την καινοτόμο αυτή για την εποχή προσέγγιση, προσφέρθηκε η δυνατότητα, σε ολικώς και μερικώς νωδούς ασθενείς, να ανακτήσουν τη μαστική τους ικανότητα, αξιοποιώντας μια λειτουργική και δομική σύνδεση μεταξύ ζώντος οστίτη ιστού και εμφυτευμάτων, τα οποία μπορούσαν να δεχθούν δυναμική φόρτιση με ακίνητες ή αποσπώμενες προσθετικές, επιεμφυτευματικές αποκαταστάσεις.

Παρά το γεγονός ότι υπάρχει πληθώρα ερευνητικών και επιδημιολογικών δεδομένων για την αποτελεσματικότητα και την επιβίωση των οδοντικών οστεοενσωματούμενων εμφυτευμάτων, είναι κοινός επιστημονικός τόπος ότι παρατηρούνται και αποτυχίες, τόσο κατά την περίοδο οστεοενσωμάτωσης, οπότε αυτή δεν επιτυγχάνεται, όσο και κατά το διάστημα από την ολοκλήρωση των βιολογικών διαδικασιών που περιγράφουν την οστεοενσωμάτωση και προς το μέλλον, οι οποίες οδηγούν σε απώλεια της ήδη εγκατεστημένης οστεοενσωμάτωσης.

Η ιδιαίτερη αυτή νοσολογική οντότητα παρατηρήθηκε και ονομάστηκε περιεμφυτευματίτιδα από το 1987, από τους A. Mombelli, M.A. van Oosten, E. Schurch Jr και N.P. Lang. Παρά το γεγονός ότι από τότε έχουν περάσει τρεις δεκαετίες και παρόλο που οι περιεμφυτευματικές νόσοι έχουν περιγραφεί και αναφερθεί σε αρκετά δημοσιεύματα στον επιστημονικό τύπο και έχουν αποτελέσει αντικείμενο συγγραφής ιδιαίτερων κεφαλαίων σε βιβλία περιοδοντολογίας, η συνολική προσέγγιση του θέματος με τη μορφή μιας εμπειριστατωμένης μονογραφίας αποτελεί σπάνια πρακτική για τα διεθνή δεδομένα.

Η ανάλυση σε βάθος της γνώσης σχετικά με την αιτιοπαθογένεια και την επιδημιολογία των περιεμφυτευματικών νόσων είναι κεφαλαιώδους σημασίας. Πρόκειται για οντότητες που ως ένα βαθμό προσομοιάζουν με τις παθολογικές καταστάσεις που προσβάλλουν τα δόντια, ωστόσο διαπιστώνονται και σημαντικές διαφορές τόσο στα χαρακτηριστικά τους όσο και στην αποτελεσματικότητα των θεραπευτικών προσεγγίσεων. Η κυριότερη αιτία απώλειας εμφυτευμάτων λόγω περιεμφυτευματίτιδας είναι η μικροβιακή αποίκιση των εμφυτευματικών επιφανειών. Ταυτόχρονα όμως έχουν μελετηθεί και αξιολογηθεί παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν την εμφάνιση ή την εξέλιξη της φλεγμονής, της οστικής καταστροφής και εν τέλει την πρόγνωση των εμφυτευμάτων που είχαν προηγουμένως οστεοενσωματωθεί και εξυπηρετήσει τις λειτουργίες του στοματογναθικού συστήματος.

Η συγγραφή αυτής της μονογραφίας προέκυψε από τον έντονο προβληματισμό για τη διαρκώς αυξανόμενη εμφάνιση των περιεμφυτευματικών νόσων. Αιτία γι' αυτό το γεγονός δεν είναι άλλη από τον αυξανόμενο αριθμό των εμφυτευμάτων που τοποθετούνται στους οδοντιατρικούς ασθενείς, στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς. Η αύξηση όμως του φαινομένου της περιεμφυτευματίτιδας, αιτιολογείται και από την κατάχρηση των εμφυτευμάτων, την ανεπαρκή προεγχειρητική μελέτη του ασθενούς, τη μικρή σημασία που δίδεται στο εξατομικευμένο πρωτόκολλο για διατήρηση του θεραπευτικού αποτελέσματος, στο οποίο πρέπει υποχρεωτικά να εντάσσεται κάθε ασθενής που δέχεται εμφυτεύματα και την έλλειψη γνώσης για τις δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη Περιοδοντολογία για τη διάγνωση και την αντιμετώπιση των περιεμφυτευματικών νόσων κ.α.

Ο συγγραφέας, Αναπληρωτής Καθηγητής του Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας της Οδοντιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Ιωάννης Κ. Καρούσης, προσεγγίζει το θέμα της περιεμφυτευματικής παθολογίας μέσα από την εικοσαετή εμπειρία και ενασχόλησή του σε κλινικό και ερευνητικό επίπεδο και παραθέτει το σύνολο των πληροφοριών που πρέπει να γνωρίζει ο φοιτητής αλλά και ο Οδοντίατρος, για το πολύ σύγχρονο αυτό ζήτημα το οποίο αφορά εκατομμύρια ασθενείς σε παγκόσμια κλίμακα. Στη συγγραφική αυτή προσπάθεια συνεργάστηκε η Περιοδοντολόγος απόφοιτη του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Περιοδοντολογίας της Οδοντιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, Δρ. Παναγιώτα Ντόκου. Το κείμενο είναι γραμμένο με σαφήνεια, ακρίβεια και πληρότητα και ο αναγνώστης μπορεί να το προσεγγίσει με άνεση. Βασικό πλεονέκτημα του κειμένου είναι ότι μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς και να χρησιμεύσει στο σχεδιασμό της ορθής θεραπείας και προσέγγισης των αναγκών του ασθενή.

Σκοπός του βιβλίου, είναι να προσφέρει στον αναγνώστη την επιστημονική γνώση, φιλτραρισμένη μέσα από την κλινική εμπειρία, με

τρόπο μεθοδικό, αποφεύγοντας την απλή παράθεση των ερευνών και των συμπερασμάτων τους, επί κάθε επιμέρους θέματος. Θεωρήθηκε επιβεβλημένο να παρασχεθεί στον αναγνώστη δομημένη η άποψη του συγγραφέα, μέσω μεθοδικής και ταξινομημένης πληροφορίας, πάντα επιστημονικά τεκμηριωμένης, με στόχο τη διευκόλυνση της κατανόησης της παθολογίας, της διαγνωστικής μεθοδολογίας και της θεραπευτικής προσέγγισης.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η «Περιεμφυτευματίτιδα, Από τη διάγνωση στην αντιμετώπιση», είναι ένα από τα ελάχιστα συγγράμματα – μονογραφίες που έχουν δημοσιευθεί διεθνώς για το πολύ ενδιαφέρον αυτό θέμα. Το εκτενές και πλήρες κείμενο υποστηρίζεται από πλούσιο φωτογραφικό υλικό, με περισσότερες από 1200 εικόνες, η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων είναι από το προσωπικό αρχείο του συγγραφέα. Ελάχιστες, είναι δανεισμένες από έγκριτους συναδέλφους (οι οποίοι αναφέρονται εντός του κειμένου), ενώ 2-3 περιστατικά έχουν παραχωρηθεί από το Εργαστήριο Περιοδοντολογίας.

Ο κλινικός οδοντίατρος που ασκεί τη γενική Οδοντιατρική αλλά και ο εξειδικευμένος περιοδοντολόγος, πρέπει να ενημερωθεί για τα όσα αφορούν τις παθολογικές καταστάσεις που μπορεί να εμφανιστούν γύρω από εμφυτεύματα τα οποία λειτουργούν, όπως είναι η περιεμφυτευματική βλεννογονίτιδα και η περιεμφυτευματίτιδα και να μπορεί να θέσει ασφαλή διάγνωση και μάλιστα όσο το δυνατόν έγκαιρη, να μπορεί να εφαρμόσει και να αξιολογήσει τα διάφορα θεραπευτικά πρωτόκολλα και να αποκτήσει τη βαθιά πεποίθηση της ένταξης στο αρχικό σχέδιο θεραπείας, της φιλοσοφίας της διατήρησης του θεραπευτικού αποτελέσματος, για την πρόληψη ή την έγκαιρη θεραπευτική αντιμετώπιση της περιεμφυτευματίτιδας. Στις δεκαετίες που θα ακολουθήσουν, οι γνώσεις για την παθολογία και τη θεραπευτική των περιεμφυτευματικών νόσων θα αποτελέσουν σημαντική αναγκαιότητα στην καθημερινή άσκηση του οδοντιατρικού λειτουργήματος.

Ο συγγραφέας, ο οποίος είναι κοντά μου από τα πρώτα του ακαδημαϊκά βήματα, προσέφερε ένα ευανάγνωστο και χρήσιμο βοήθημα στην οδοντιατρική οικογένεια, συνεχίζοντας έτσι την παράδοση του Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας, και από τη θέση του Διευθυντή του Εργαστηρίου, του εύχομαι καλή συνέχεια στη σταδιοδρομία του και στην επιστημονική του παραγωγή.

Ελπίζουμε ο φοιτητής, ο οδοντίατρος, ο ειδικευόμενος στην Περιοδοντολογία και ο εξειδικευμένος περιοδοντολόγος να εκτιμήσουν το πόνημα αυτό και να το αξιοποιήσουν στο έπακρο.

Ιωάννης Α. Βρότσος

Καθηγητής και Διευθυντής Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας
Οδοντιατρικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η «Περιεμφυτευματίτιδα. Από τη διάγνωση στην αντιμετώπιση» είναι μία μονογραφία που αποσκοπεί να παρουσιάσει με τρόπο δομημένο και συνθετικό, το σύνολο των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με την παθολογία των περιεμφυτευματικών ιστών, καθώς και τις γνώσεις και τα «μυστικά» που πρέπει να γνωρίζει ο κλινικός ώστε να προσεγγίσει με επιτυχία τη θεραπεία των περιεμφυτευματικών νόσων. Ο πραγματικά τεράστιος αριθμός των οστεοενσωματούμενων εμφυτευμάτων που έχουν τοποθετηθεί σε εκατομμύρια ασθενείς παγκοσμίως, καθιστά τη γνώση για τη διαχείριση των παθολογικών καταστάσεων που τα αφορούν, επιτακτική. Οι περιεμφυτευματικές νόσοι, αποτελούν τα τελευταία χρόνια αντικείμενο μελέτης σημαντικού αριθμού κλινικών και ερευνητών, με σκοπό την εξακρίβωση της αιτιολογίας τους, των παραγόντων που προδιαθέτουν στην εμφάνιση ή επιβαρύνουν την εξέλιξή τους, αλλά και των τρόπων αντιμετώπισής τους.

Λίγα χρόνια από τότε που η χρήση των οστεοενσωματούμενων εμφυτευμάτων πέρασε στην καθημερινή κλινική εφαρμογή, έγινε αντιληπτό ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, αφότου είχε επιτευχθεί η πολυπόθητη οστεοενσωμάτωση, εμφανιζόταν φλεγμονή στους μαλακούς περιεμφυτευματικούς ιστούς αλλά και σταδιακή απώλεια του οστού γύρω από τα εμφυτεύματα, τα οποία ήδη λειτουργούσαν, για άλλοτε άλλο χρονικό διάστημα. Οι αρχικές παρατηρήσεις δημιούργησαν επιστημονικές αντιπαραθέσεις, ακόμα και για αυτή καθ' αυτή την ύπαρξη περιεμφυτευματίτιδας. Αργότερα, θεωρήθηκε από μια πολυάριθμη, δυστυχώς, ομάδα επιστημόνων, ως ένα πρόβλημα που αφορούσε μόνο σε εμφυτεύματα με αδρή επιφάνεια ή εμφυτεύματα που είχαν τοποθετηθεί με μονοφασικό πρωτόκολλο. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 όμως, μια ομάδα διακεκριμένων κορυφαίων επιστημόνων εξέτα-

σε το ζήτημα με προσοχή και επιμέλεια, αναγνώρισε και ονομάτισε τις νόσους που αφορούν στους περιεμφυτευματικούς ιστούς, δίνοντας το έναυσμα για ολοένα και μεγαλύτερη εμβάθυνση και τεκμηρίωση των παραγόντων που συντελούν στην εγκατάσταση και εξέλιξη των περιεμφυτευματικών νόσων, αλλά και για την αναζήτηση αποτελεσματικών θεραπευτικών σχημάτων. Δυστυχώς, σύντομα έγινε αντιληπτό ότι η αντιμετώπιση των εμφυτευμάτων «σαν να είναι δόντια» και η αντιμετώπιση των περιεμφυτευματικών νόσων με τρόπο ανάλογο με εκείνο που χρησιμοποιείται για τη θεραπεία των περιοδοντικών νόσων, δεν είχε αντιστοίχως ικανοποιητικά αποτελέσματα.

Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πολυάριθμες ερευνητικές αναφορές, συνέδρια και επιστημονικές τοποθετήσεις σχετικά με επιμέρους θέματα που σχετίζονται με τις νόσους των περιεμφυτευματικών ιστών, υπάρχει σημαντικό έλλειμμα ομαδοποιημένης και συγκεντρωμένης προσφοράς του συνόλου των απαραίτητων γνώσεων και πληροφοριών, μέσα από τις σελίδες ενός βιβλίου. Ακόμα και σε διεθνές επίπεδο, ελάχιστες μόνον εκδοτικές προσπάθειες έχουν εστιαστεί εξειδικευμένα στο αντικείμενο αυτό. Ως αποτέλεσμα, μέχρι σήμερα οι περισσότεροι κλινικοί εφαρμόζουν ό,τι «νομίζουν» ή ό,τι «πιστεύουν» πως είναι σωστό, ενώ συχνά χρησιμοποιούν μέσα και τεχνικές, ορισμένες εκ των οποίων δεν έχουν πάντα επαρκή επιστημονική τεκμηρίωση, κάτι που ως ένα βαθμό είναι κατανοητό, εφόσον πάντα η κλινική εφαρμογή προηγείται και η στατιστική αξιολόγηση μέσω της έρευνας έπεται. Επιπρόσθετα, δεν είναι καθόλου ασύνηθες να εφαρμόζονται παρεμβάσεις που δυστυχώς δημιουργούν μεγαλύτερο πρόβλημα από αυτό το οποίο προσπαθούν να διορθώσουν.

Είναι καθολικά παραδεκτό, ότι οι περιεμφυτευματικές νόσοι είναι εξαιρετικά απαιτητικές από τη διάγνωση έως και τη θεραπευτική τους αντιμετώπιση. Το ανά χειράς βιβλίο, προέκυψε ως φυσική συνέπεια από την ενασχόληση με την Εμφυτευματολογία, μέσα από το πρίσμα και τη φιλοσοφία της Περιοδοντολογίας, αλλά και από την ανάγκη να συγκεντρωθεί και να αξιολογηθεί η υπάρχουσα γνώση. Η συνεχής ενημέρωση από τη διεθνή βιβλιογραφία, συνδυάστηκε με την κλινική εμπειρία που αποκτήθηκε από τη διαδρομή μου στις Κλινικές Περιοδοντολογίας των Πανεπιστημίων Αθηνών και Βέρνης κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών μου, αλλά κυρίως μέσα από την αντιμετώπιση μεγάλου αριθμού ασθενών με περιεμφυτευματικές νόσους, τους οποίους μου εμπιστεύθηκαν εκλεκτοί συνάδελφοι, προς τους οποίους, ασθενείς και συναδέλφους, οφείλω θερμές ευχαριστίες.

Το βιβλίο αυτό, απευθύνεται κυρίως σε Οδοντιάτρους οι οποίοι ασχολούνται με την Εμφυτευματολογία είτε μέσα από την Γενική Οδοντιατρική είτε στο πλαίσιο μιας κλινικής εξειδίκευσης, καθώς επίσης και σε φοιτητές της Οδοντιατρικής οι οποίοι θα εκδηλώσουν το εν-

διαφέρον να εμβαθύνουν περισσότερο στην πρόληψη, τη διάγνωση και την αντιμετώπιση των περιεμφυτευματικών νόσων. Η αναφορά των πληροφοριών γίνεται με τρόπο συνθετικό, με γνώμονα την καταγραφή της απαραίτητης επιστημονικής τεκμηρίωσης, προσφέροντας τα συμπεράσματα από την κριτική αξιολόγηση της επιστημονικής έρευνας και της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας. Το κείμενο συνοδεύεται από μεγάλο αριθμό εικόνων που δεν συμπληρώνουν μόνο, αλλά και υποστηρίζουν και ερμηνεύουν την επιστημονική του δομή, ενώ ταυτόχρονα προσφέρουν βήμα προς βήμα τη μεθοδολογία που προτείνεται, αλλά και το σύνολο των τεχνικών που εφαρμόζονται, ανάλογα με τις συγκεκριμένες ενδείξεις για κάθε μία από αυτές. Μικρός αριθμός εικόνων έχουν προσφερθεί από συναδέλφους ή έχουν παραχωρηθεί από το Εργαστήριο Περιοδοντολογίας της Οδοντιατρικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η σχηματική απεικόνιση, όπου αυτή κρίθηκε αναγκαία, υποβοηθά στην κατανόηση των παθολογικών καταστάσεων αλλά και των ενδείξεων εφαρμογής των τεχνικών, οι οποίες με τη σειρά τους παρουσιάζονται με λεπτομέρεια μέσα από το φωτογραφικό υλικό που έχει επιλεγεί.

Στο σημείο αυτό αισθάνομαι την ανάγκη να αποδώσω το σεβασμό και τις ευχαριστίες μου στους ανθρώπους που έπαιξαν σημαντικό ρόλο για τη δημιουργία αυτού του βιβλίου, αλλά και στη ζωή μου γενικότερα. Για την προσωπική και επιστημονική μου διαδρομή οφείλω απεριόριστη ευγνωμοσύνη για την αγάπη, τη στήριξη και την προσφορά τους, στη σύζυγό μου Μαργαρίτα και στις κόρες μας Μαρία και Βασιλική-Αλίκη, στους γονείς μου Κωνσταντίνο[†] και Μαρία, και σε όλους τους δασκάλους μου ανεξαιρέτως.

Η υλοποίηση όμως του πονήματος αυτού, δεν θα είχε καν ξεκινήσει χωρίς τη θερμή παρακίνηση του Καθηγητή και Διευθυντή του Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας της Οδοντιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ιωάννη Βρότσου, ο οποίος επεσήμανε και επέμεινε για την ανάγκη να πραγματοποιηθεί το παρόν έργο. Η εμπιστοσύνη, η διδασκαλία και η καθοδήγησή του από τα φοιτητικά μου χρόνια, συνετέλεσαν στη διαμόρφωση της επιστημονικής μου φυσιογνωμίας και επέδρασαν καταλυτικά στην πορεία μου.

Από καρδιάς ευχαριστώ τη συνάδελφο Περιοδοντολόγο Δρ. Παναγιώτα Ντόκου, Επιστημονική Συνεργάτιδα του Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας της Οδοντιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, γιατί η συμμετοχή της στη συγγραφή των κεφαλαίων 3, 5, 7, 8, 10, 13 και 17, ήταν όχι μόνο πολύτιμη αλλά και πληθωρική, με αποτέλεσμα, η συνεργασία της δικαίως να αναγνωρίζεται και να τιμάται με την αναγραφή του ονόματός της στο εξώφυλλο του βιβλίου.

Θερμές ευχαριστίες οφείλω στην Καθηγήτρια Περιοδοντολογίας Αλεξάνδρα Τσάμη, για την αμέριστη υποστήριξη σε όλη την ακαδη-

μαϊκή μου πορεία, αλλά και για την υπομονή και τις αμέτρητες ώρες που αφιέρωσε στις αλλεπάλληλες φορές που διάβασε και διόρθωσε με εντυπωσιακή λεπτομέρεια τα κείμενα του βιβλίου, στον Περιοδοντολόγο κ. Σπυριδώνα Σιλβέστρο, Επίκουρο Καθηγητή Προσθετικής ΕΚΠΑ, για τη συνεργασία του στη συγγραφή του Κεφαλαίου 12, στη συνάδελφο Περιοδοντολόγο κ. Σοφία Καραπατάκη για τη συγγραφή του Κεφαλαίου 18, αλλά και για τις πολύωρες συζητήσεις σχετικά με τις επιπτώσεις από τη διάβρωση του τιτανίου στην περιεμφυτευματική και τη συστημική υγεία.

Για την εξαιρετική σχεδίαση και απόδοση των σχημάτων ευχαριστώ θερμά την κ. Ζωή Καρούση-Πατσιλινάκου, η οποία μου προσέφερε ανεκτίμητη υποστήριξη σε ολόκληρη τη ζωή και την πορεία μου.

Ευχαριστούμε πολύ την Δρ. Κυριακή Κυριακίδου Βιολόγο PhD, για τη συμπαράσταση και τη συνεργασία της τόσο σε ερευνητικό επίπεδο, όσο και στη φωτογράφιση πολλών από τα εργαστηριακά δοκίμια που χρησιμοποιήθηκαν στο βιβλίο.

Ευχαριστούμε επίσης τους συναδέλφους Δρ. Λ. Ποδαρόπουλο, Dr. P. Trisi και τον Αναπληρωτή Καθηγητή κ. Δ. Καλύβα για την ευγενική παραχώρηση των ιστολογικών εικόνων 1.5, 1.6, 2.1, 2.12, 2.22, 7.2, τον Δρ. Ι. Φανδρίδη και τον Καθηγητή κ. Τ. Παπαδόπουλο για την παραχώρηση των εικόνων 1.7, 1.8, 1.9, 1.10, 1.11, 1.12, 2.14, 2.15, 2.17, 2.18, 2.19, 2.20 και την Δρ. Ε. Τσετσενέκου για την παραχώρηση των ιστολογικών εικόνων 2.7, 2.10, 2.11.

Πολλές ευχαριστίες προς τον Γναθοπροσωπικό Χειρουργό κ. Γ. Βήλο για την παραχώρηση των εικόνων 6.6, 9.14, 9.16, 15.8, τον Καθηγητή Στοματολογίας κ. Ν. Νικητάκη για την εικόνα 9.15, τον Καθηγητή Ιατρικής κ. Δ. Βλαχοδημητρόπουλο για την εικόνα 9.17, τον Αναπληρωτή Καθηγητή Στοματολογίας κ. Κ. Τόσιο για την εικόνα της σελ. 172 (φλεγμονή περιεμφυτευματικού βλεννογόνου), τους συναδέλφους μέλη ΔΕΠ, επιστημονικούς συνεργάτες και μεταπτυχιακούς φοιτητές και ιδιαίτερα τον Διευθυντή του Εργαστηρίου Περιοδοντολογίας για τις εικόνες 9.25, 9.26, 13.9 α-στ και τον Περιοδοντολόγο κ. Α. Γκόγκο για τις φωτογραφίες 13.9 ζ-η. Πρέπει εδώ να αναφερθεί ότι στο φωτογραφικό υλικό που παρουσιάζεται στο παρόν σύγγραμμα, περιλαμβάνονται ορισμένες εικόνες οι οποίες είχαν χρησιμοποιηθεί στο σύγγραμμα «Περιοδοντολογία - Εμφυτευματολογία» των Ι.Α. Βρότσου, Ι.Κ. Καρούση (Ιατρικές Εκδόσεις ΒΗΤΑ, 2016), οι οποίες σε εκείνο αριθμούντο ως 45.1, 46.2, 46.3, 47.2, 47.23, 47.28, 47.32, 48.1, 50.2, 51.1, 51.3, 51.7(α,β), 51.8, 51.12, 51.13, 51.19, 51.29, 51.33, 51.39, 52.6 και, αντιστοιχούν στις 1.1, 1.2, 2.21 (α-δ), 3.5, 7.10, 3.11 (α,β), 3.12 α, 4.4, 4.7 (α,β), 4.24 α, 5.1, 6.5 (α,γ,ε), 7.16 α, 7.23, 7.27 (α,β), 8.6 (α,β), 9.2 (α,β,γ), 10.1 (α,β), 10.4, 11.20, 13.7, 14.1 (α,β), 14.6 η, 15.4 α και 17.5 β του παρόντος βιβλίου.

Θερμές ευχαριστίες οφείλονται στον καθηγητή. J. Mouhyi Head

of the Biomaterials Research department, International University of Agadir Universiapolis, Morocco, για τα πολύτιμα σχόλια και τις συζητήσεις, καθώς και για την προσφορά των εικόνων 18.3 και 18.6.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες και στον καθηγητή D. Olmedo Head Professor of the Oral Pathology Department, School of Dentistry, University of Buenos Aires, Argentina, για την παραχώρηση των εικόνων 18.2 και 18.4, στον Dr. Volker von Baehr, IMD Institut für Medizinische Diagnostik Berlin-Potsdam GbR, για την παραχώρηση των σχεδιαγραμμάτων που παρουσιάζονται μετασχεδιασμένα στις εινόνες 18.9 και 18.10 και στον Dr. med. Dent H. Fahrenholz, Head Of Zahnästhetik am Kohlmarkt, Vienna για την εικόνα 18.11.

Ευχή και επιθυμία, είναι το βιβλίο αυτό, να αποτελέσει πηγή ενημέρωσης και κλινικής καθοδήγησης για την προσέγγιση την οποία μπορεί να μάθει και να εφαρμόσει ο οδοντίατρος, για την καλύτερη αντιμετώπιση των ασθενών που φέρουν ήδη ή πρόκειται να δεχθούν εμφυτεύματα για την αποκατάσταση μερικής ή ολικής νωδότητας.

Ιωάννης Κ. Καρούσης

Αναπληρωτής Καθηγητής Περιοδοντολογίας

Οδοντιατρικής Σχολής Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Πρόεδρος Εταιρείας Οδοντοστοματολογικής Ερεύνης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Ανατομία περιοδοντικών και περιεμφυτευματικών ιστών.....	1
2.	Επούλωση των περιεμφυτευματικών ιστών μετά την τοποθέτηση των εμφυτευμάτων.....	17
3.	Ταξινόμηση των περιεμφυτευματικών νόσων.....	33
4.	Αιτιολογικός παράγοντας και παράγοντες κινδύνου για την εγκατάσταση περιεμφυτευματικών νόσων.....	47
5.	Επιδημιολογία περιεμφυτευματικών νόσων.....	93
6.	Επιτυχία και επιβίωση των εμφυτευμάτων.....	103
7.	Διάγνωση των περιεμφυτευματικών νόσων.....	119
8.	Θεραπευτική αντιμετώπιση των περιεμφυτευματικών νόσων. Αθροιστική παρεμβατική υποστηρικτική θεραπεία.....	151
9.	Φάση ελέγχου της φλεγμονής.....	173
10.	Ταξινόμηση των περιεμφυτευματικών οστικών βλαβών.....	205
11.	Φάση αποκατάστασης των βλαβών: Ανοικτή απομάκρυνση εναποθέσεων - Δημιουργία νέας πρόσφυσης με τη βοήθεια laser - Αφαιρετικές τεχνικές.....	215
12.	Φάση αποκατάστασης των βλαβών: Αναπλαστικές τεχνικές.....	267
13.	Αποκαταστατική χειρουργική μαλακών ιστών.....	285
14.	Αποτελεσματικότητα της περιεμφυτευματικής θεραπείας.....	313
15.	Εξαγωγή εμφυτεύματος.....	335
16.	Εφαρμογές laser στη θεραπεία της περιεμφυτευματίτιδας.....	349
17.	Διατήρηση του θεραπευτικού αποτελέσματος σε ασθενείς με εμφυτεύματα.....	377
18.	Διάβρωση του τιτανίου και περιεμφυτευματικές βλάβες που οφείλονται σε αυτή.....	413
19.	Βιβλιογραφικές παραπομπές.....	439
20.	Ευρετήριο.....	477